

Posudek na magisterskou práci Bc. Rostislava Ježka

Husserl a neurofenomenologie. Epoché, interview, praxe

Obhajoba na FHS UK dne 23. 9. 2015

Tématem práce je úvaha o současných snahách využít fenomenologii ve vědeckém výzkumu vědomí na jedné straně, a na straně druhé o tom, co si z těchto snah může vzít fenomenologie samotná. Předmětem práce tak nejsou přímé kritiky fenomenologie ve jménu vědecké objektivity, ale snahy o smíření protikladu mezi fenomenologií jakožto přístupem k vědomí založeném na perspektivě první osoby (kterou kritici degradují často na pouze subjektivní introspekci jednotlivého fenomenologa) a objektivním vysvětlením fakt v rámci perspektivy třetí osoby objektivního výzkumu dat, v neurověděch např., snahy o smíření, které mají např. podobu interview, a které tedy určitým způsobem mobilizují možnost perspektivy druhé osoby, aby tím mimo jiné snížily onen domnělý subjektivismus introspektivního přístupu k vědomí. Jde tak o v našem českém prostředí zcela unikátní projekt, v němž Rostislav Ježek předkládá nejen výsledky svých rešerší v dnes již velmi rozsáhlé neurofenomenologické a neurofilosofické literatuře, tak i v Husserlových spisech, ale – a to je třeba zvláště zdůraznit a ocenit – formuluje i své vlastní myšlenky, a to na základě přesných postřehů a argumentů. Výsledkem práce tak není jen zasvěcený a přesný referát o primárních textech E. Husserla, které Ježek prostudoval v německém originále, což už by bylo samo o sobě velkým výkonem, stejně jako referát o odborné literatuře v několika technicky a myšlenkově náročných diskurzích současné vědy, jejichž znalost Ježkova práce dokládá, filosoficky významným výsledkem je nadto a především formulace a odůvodnění určitých vlastních otázek.

V centru těchto autorových úvah je epoché jako praktický výkon fenomenologa, jako hlavní otázku formuluje Ježek na str. 18: „Co je to epoché jako praktická činnost?“ Ukazuje se, že na výkon fenomenologického výzkumu v režimu epoché má vliv celá řada empirických či faktických okolností, což vede k potřebě zavést vedle tzv. užšího fenomenologického portfolia nástrojů poznání („zření“, vzpomínání, očekávání jako podklad pro činnosti rozumu, jako je komparace, analýza) k širokému portfoliu, v němž je třeba brát v potaz jazyk, a mluvení, paměť, vnímání a vůbec tělesné činnosti (str. 46), a s tím souvisí obecně afektivita a zejména socialita (str. 46), ale i „praktické konání ve světě“ (str. 47). Pro toto rozšíření praktické fenomenologie už Ježek sahá k praxi neurofenomenologie a její sebereflexe. K této praxi a její sebereflexi se pak obrací ve třech bodech na str. 48 – 53, kde identifikuje fenomenologické interview se zkoumanou osobou, jejíž výpovědi skýtají objektivní data fenomenologického poznání, tj. data nezaložená na introspekci

podezřelé ze subjektivní svévolnosti, ale vystavená jiným druhům nahodilostí a fakticity, které je třeba metodicky kontrolovat.

U Husserla pak Ježek dokládá vliv druhých, sociality obecně, na fenomenologické poznávání. Připravuje si půdu k závěru, který se bude snažit prokázat nejen odkazem na praxi poznávání, ale také interpretací samotné myšlenky transcendentálního idealismu u Husserla: „pohyb sebe-výkladu transcendentální sféry je sám závislý na ... konstituci“ světa v transcendentální sféře (str. 55). Z hlediska praktického výkonu fenomenologického výzkumu, píše tu Ježek, se svět stává nezrušitelným předpokladem: „Musíme klást svět, v němž pracujeme, jako trvajícím, jako o sobě samostatně jsoucím nezávisle na stavu našeho vědomí.“ Kdybychom připustili možnost klamavosti světa v režimu epoché, „rozpadne se veškerá motivace k práci“, tvrdí Ježek. Otázka je, jestli to není pro Husserla naopak, jestli naopak možnost klamavosti světa není pro něj nakonec tou nejvlastnější motivací pro budování transcendentálního idealismu. Odtud i otázka ve vztahu k poslední větě formulované v rámci kapitoly 4: „Výklad vnitřního časového vědomí je možný jen v objektivním čase a světě.“ Řekl bych, že tento fakt není motivací pro to, abychom se snažili vnitřní časové vědomí vysledovat a vyložit.

K otázce motivace pro epoché a zvláštní typ výkladu jsoucna jako konstituovaného v transcendentální subjektivitě Ježek uvádí zájem na „filosofickém sebe-ospravedlnění“, jehož konkrétní formou je pud poznávat, *Erkenntnistrieb* (str. 60). Jde však o to, znovu se na něj podívat jako na „praktický pohyb, neboť jeho cílem je praktická činnost pohlížení a popisování“ (tamt.), ve které jde nakonec o „fúzi mezi běžným a transcendentálním postojem“ (str. 70), tj. cílem je transcendentální idealismus, kde veškeré jsoucno bude nahlédnuto jako „*cogitatum* absolutního aktového vědomí“ (tamt.). Tento idealismus jako „proces“ je „nejširší praktickou strukturou fenomenologické epoché“ (tamt.). Otázka je, jestli pro Husserla cílem tohoto procesu má být to, co na jednom místě, které Ježek vyzdvihuje, nazval „smíšeným“ postojem, a zda jej lze – to je moje otázka na autora diplomové práce – charakterizovat jako postoj, který neredukuje vše na výkon transcendentální sféry, protože uznává trvalé bytí světa, tak jak ho naivně přijímáme. A pokud ano, jak s tím souvisí to, „že jedinec, který provozuje fenomenologii, nemusí být schopen ve své vlastní zkušenosti a svojí vlastní imaginací postihnout všechny myslitelné typy zkušeností, např. zkušenosti různých psychických poruch atd.“ (str. 78)? Jinými slovy, jak konkrétně fenomenologicky podložit tezi, k níž práce dospívá, totiž tezi o závislosti fenomenologického redukování na tom, co naivně klademe jako jsoucí? Od tohoto paradoxu, že „jsme vposled při fenomenologických výzkumech odkázáni na reálné bytí „duševních“ aktů, ne-li na celou sféru běžné zkušenosti“ (str. 80), že nelze „konstituovaný svět nikdy opustit“ (tamt.) vede cesta

k neurofenomenologii jako studiu těchto reálných duševních aktů skrze jejich objektivní popis na jedné straně, a na straně druhé „k prohloubení fenomenologie samé“ o reflexi její závislosti na konstituovaném bytí.

Otázky, které lze položit jako podněty pro diskuzi během obhajoby, jsou tedy tyto:

- 1) Není pro Husserla možnost klamavosti světa tou nejvlastnější motivací pro budování transcendentálního idealismu?
- 2) Proč se Husserl snaží vysledovat a nakonec vyložit vnitřní časové vědomí jako transcendentální strukturu zkušenosti?
- 3) Jak filosofické přijetí naivně vykonávaného uznávání trvalého bytí světa, tedy zmíněný paradox vzájemné podmíněnosti konstituujícího a konstituovaného, souvisí v rámci transcendentálního idealismu s tím, „že jedinec, který provozuje fenomenologii, nemusí být schopen ve své vlastní zkušenosti a svojí vlastní imaginací postihnout všechny myslitelné typy zkušeností, např. zkušenosti různých psychických poruch atd.“?

K práci nemám věcných výhrad, naopak, velmi ji z věcného hlediska oceňuji, a vysoce hodnotím, stejně jako jasnou, a přehlednou strategii a strukturu celku, jak je představena v úvodu a shrnuta v závěru práce. Po formální a obsahové stránce je to tedy z mého hlediska disertace mimořádně kvalitní. Po jazykové stránce bohužel práce bezvadná není, ne vždy jsou věty na první čtení srozumitelné, a v textu zůstala řada gramatických chyb a překlepů, což svědčí o tom, že některé části textu zřejmě vznikaly pod časovým tlakem a autor už je nestihl zkontrolovat a opravit.

Magisterské studium je touto předloženou prací velmi úspěšně ukončeno. Navrhuji práci pro obhajobu a vynikající hodnocení.

Karel Novotný
FHS UK

21. 9. 2015